

УДК 338.47:911.3

DOI <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2025.6.11>

Ігор Смирнов

доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
smyrnov_ig@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6395-7251>

Леонід Ільїн

доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ilyinleo@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4180-0544>

ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИЙ ЧИННИК ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ МІСТА КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ СТОЛИЧНОГО ПОДОЛУ)

Анотація. На прикладі столичного Подолу в Києві проведено аналіз транспортно-логістичної децентралізації туристичних потоків великого міста. Розкрито напрями туристичної трансформації столичного Подолу за часів незалежності України, тобто перетворення його на другу за значенням та величиною туристопотоку дестинацію Києва. Визначено основну туристичну вісь Києво-Подолу, яка з'єднує Конtrakтову та Поштову площі, що є фокусними пунктами системи туризму Подолу. Особливу увагу приділено геопросторовому та геологістичному аспектам туристичної трансформації. З'ясовані чинники, особливості, перспективи розвитку та шляхи вдосконалення транспортно-логістичної інфраструктури столиці.

Ключові слова: столиця, туристичні потоки, транспортна логістика, геологістика, геопростір, Київ.

Smyrnov Igor, Ilyin Leonid. TRANSPORT AND LOGISTICS FACTOR OF DECENTRALIZATION OF TOURIST FLOWS OF THE CITY OF KYIV (USING THE EXAMPLE OF STOLYCHNY PODIL)

Abstract. Using the example of the capital Podil in Kyiv, an analysis of the transport and logistics decentralization of tourist flows in a large city was carried out. The directions of the tourist transformation of the capital Podil during the independence of Ukraine were revealed, that is, its transformation into the second most important and largest tourist destination in Kyiv. The main tourist axis of Kyiv-Podil was determined, which connects Kontraktova and Poshtova Squares, which are the focal points of the Podil tourism system. Special attention is paid to the geospatial and geological aspects of tourist transformation. The factors, features, development prospects and ways to improve the transport and logistics infrastructure of the capital were clarified.

Key words: capital, tourist flows, transport logistics, logistics, geospace, Kyiv.

Актуальність теми дослідження. Транспортно-логістичний аспект вивчення вищезначеної теми в курсі «Логістика в туризмі» пов'язаний з формуванням у Києві нової туристичної локації, яка має стати другою за значенням після Хрещатика й притягти значні обсяги потоків вітчизняних і закордонних туристів, зменшуючи навантаження на центральну частину міста. Розвиток туристичної галузі Києва, як столиці України, передбачає обов'язкову територіальну (геопросторову) площину. Це означає створення і розвиток нових туристичних дестинацій Києва, на додаток до головної – вулиці Хрещатик, з метою туристичного розвантаження центру міста. Прикладом такого підходу за роки незалежності став Києво-Поділ, який нині перетворився на другу за числом відвідувачів і туристів дестинацію Києва, де, поряд із Хрещатиком, відбуваються всі значні події в житті України та її столиці. Особливу увагу приділено геопросторовому та геологістичному аспектам туристичної трансформації столичного Подолу.

Стан вивчення питання з аналізом основних праць. Інформаційну базу статті становлять теоретичні розробки з геологістичних аспектів туристичних процесів з метою забезпечення сталого розвитку туризму [2–5; 12], фахівців з історії архітектури та кухні середньовічного Києва та Києво-Подолу [1; 13], публіцистичні та статистичні матеріали з туристичної трансформації Києво-Подолу за роки незалежності України [6–9; 14–15], доробок з питань розвитку туристичної галузі в Києві та Києво-Подолі [10–11].

Мета та завдання дослідження. Метою статті є розкриття сутності, хронології та основних напрямів туристичної трансформації столичного Подолу за роки незалежності України в геопросторовому та геологістичному аспекті.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За декілька останніх років Києво-Поділ перетворився на важливу туристичну локацію міста Києва, другу за значенням після головної вулиці Хрещатик [1, с. 107–167]. За радянських часів Поділ не розглядався як район Києва, вартий уваги туристів, особливо іноземних. Пояснення полягало в тому, що: по-перше, на Подолі збереглося багато церков, які тоді, за рішенням влади, були зачинені, хрести з них зняті, а самі будівлі були «перепрофільовані» й використовувалися як архіви (у випадку Покровської церкви) або як м'ясні склади (у випадку Притисько-Микільської церкви); по-друге, у стані напівруїнації був Гостинний двір; по-третє, сама дільниця Поділ була в непрезентабельному вигляді, багато старовинних будинків без ремонту; по-четверте, була не відрегульована транспортна схема (трамвайні лінії проходили через центральні площі Подолу – Поштову, Контрактову й головну вулицю Сагайдачного; старовинні вузькі вулички Подолу були перенасичені комунальним і особистим транспортом) (табл. 1). Під час екскурсій Києвом туристам показували, наприклад, панораму Києва з Володимирської гірки, а в стосовно Подолу говорили зневажливо, що це старовинне торгово-ремісниче передмістя Києва (тоді як протягом декількох століть – аж до кінця XIX ст. – Поділ мав статус адміністративного центру Києва, тут був розташований міський магістрат, усі основні міські служби та структури, саме цей магістрат і здобув для Києва магдебурзьке право [4, с. 369–379; 5, с. 162–172]. Незважаючи на те, що Поділ розташований близько до Хрещатика (від Європейської площі спуститись вниз Володимирським узвозом), усі туристи зосереджувалися саме на головній вулиці Києва, хоча вона за своїм рельєфом незручна для великих потоків відвідувачів. Саме таку ситуацію можна побачити на світлинах Хрещатика радянських часів. Чому ж Хрещатик концентрував надмірні потоки туристів? По-перше, він – короткий (1,2 км), це одна з найкоротших головних вулиць столичних міст Європи; по-друге, за рельєфом – це дно Хрещатицького яра (долини), з обох боків якого розташовані стрімкі схили – південний (на Печерські пагорби), північний (на Старокиївську гору). Зазвичай відвідувачі не схильні долати стрімкі підйоми, тому туристичні потоки із Хрещатика на бічні вулиці від нього значно зменшуються (наприклад, з півдня – це вулиця Грушевського, Інститутська, Лютеранська й інші, з півночі – Прорізна, бульвар Шевченка, Богдана Хмельницького й інші). Недарма на цих вулицях і нині не досить представлена гастрономічна та торговельна інфраструктура, бо її основні магніти були на Хрещатику (ЦУМ, «Центральний гастроном», «Каштан», інші великі магазини, де гості Києва й кияни могли придбати, вистоявши чергу, різноманітні дефіцити, зокрема, наприклад, «Київський торт»).

Таблиця 1

Непрезентабельний туристичний стан Києво-Подолу в 1980–1990-х рр.

Роки	Поштова площа	Контрактова площа
1980-ті рр.	1. Історичні будинки без ремонту. 2. Незручна транспортна схема.	1. Зачинені церкви. 2. Напівзруйнований Гостинний двір. 3. Історичні будинки без ремонту. 4. Незручна транспортна схема.
1990-ті рр.	1. Припинення діяльності Річкового вокзалу. 2. Перетворення площі на одну велику автостоянку.	Перетворення площі та прилеглої території на місце стихійної торгівлі (базари й базарчики, вуличні секондхенди, пиво-горілчані «точки» з відповідним контингентом покупців).

Джерело: укладено за [6–8].

Ситуація не дуже змінилася в перші роки незалежності України, у деякому сенсі вона навіть погіршилася, так, Поштова площа перетворилася на велику автостоянку, а Конtrakтову заповнили стихійні торговці, секондхенди просто неба, пиво-горілчані «точки». З реставрацією подільських церков прийшло розуміння, що Поділ – це недооцінена туристична перлина, зокрема архітектури українського бароко. Виникли плани перетворення Подолу на другу за значенням туристичну локацію Києва (після Хрещатика). Почали зі зміни транспортної схеми, спершу на Поштовій площі, де було створено сучасну транспортну розв'язку з тунелем під площею, здійснене спрямування транспортного потоку на вулицю Набережно-Рибальську, де споруджено потужну естакаду, прибрано трамвайні колії, а також створено розгалужену інфраструктуру громадського харчування (McDonald's, інші заклади), водночас споруджено пам'ятник засновникам Києва (у вигляді діточок у сухому фонтані), відновлено церкву Різдва Христового й Будинок поштової станції, збудовано «Церкву на воді» (унікальний храм Святого Миколая Чудотворця), відремонтовано «Колону магдебурзького права» і сходи до неї, осучаснено та вдосконалено фунікулер (на додаток до станції метро «Поштова площа»). Нещодавно з'явився тут і вищий навчальний заклад – Американський університет у Києві (у приміщенні Річкового вокзалу). Це був перший етап туристичної трансформації Києво-Подолу.

Другий етап розпочинається у 2017 р., коли почалася реалізація проєкту «Інтегрований розвиток Подолу», який був утілений міською владою Києва за участі німецької неурядової організації “Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit” (GIZ). Як зазначав перший заступник голови Київської міської державної адміністрації, у даному контексті слово «інтегрований» означає узгоджений з усіма зацікавленими сторонами (з мешканцями, бізнесом, ученими, істориками, географами й археологами, фахівцями туристичної галузі), щоб максимально врахувати інтереси міста та стейкхолдерів [6]. Результатом цієї співпраці стала реалізація декількох крупних проєктів, зокрема й реконструкція Конtrakтової площі з пішохідною частиною вулиці Сагайдачного, та низка локальних проєктів з оновлення кварталів середньовічного Подолу [7]. Початковою фазою проєктів з туристичної трансформації Подолу стали перетворення у транспортній інфраструктурі, які зводились до того, що Конtrakтова площа та частина вулиці Сагайдачного були закриті для транспорту й стали повністю пішохідними (табл. 2). Така схема спочатку була тестована протягом півтора місяця, щоб перевірити реакцію мешканців Подолу, бізнесу, автомобілістів, після чого Поділ став пішохідним.

Столичною держадміністрацією проведений конкурс на реконструкцію Конtrakтової площі, у якому переміг проєкт «Київська вітальня» архітектурного бюро “Buro-O”, кінцевою метою якого було перетворення Конtrakтової площі на туристичне та культурне місце [6]. Проєкт передбачав поетапні перетворення в центрі Подолу. Завданням першого етапу було усунення з території Подолу, зокрема з Конtrakтової площі, стихійної торгівлі (різних яток), демонтаж старих трамвайних рейок. Архітектори запропонували створити суспільно-туристичний простір для людей усіх вікових груп та інтересів, для цього частину вулиці Сагайдачного, що прилягає до Конtrakтової площі, перетворили на бульвар, засаджений червоними кленами, і зробили її пішохідною. Водночас передбачалося відкрити на цій частині вулиці різноманітні кав'ярні, ресторани та фастфуди із забезпеченням можливостей завезення необхідних продуктів до них і дозволом зайняти частину місця на тротуарі під столики. Транспортні потоки від Поштової площі з вулиці Сагайдачного та вулиці Андріївської були спрямовані на вулицю Братську та вулицю Покровську. Транспортний вузол для пересадки, де зупиняються трамваї, пропонувалося зробити критим, а всі північні ятки замінити кав'ярнями різної спеціалізації, зокрема й кальян-барами, ресторанами тощо. Біля пам'ятника Григорію Сковороді пропонувалося висадити каштани, щоб відновити Конtrakтовий сад, який тут існував раніше, і створити один великий Подільський сад (найбільший у районі), зробивши Конtrakтову площу однією з найзеленіших локацій міста Києва. Усі пішохідні ділянки обабіч Гостинного двору було вимощено жовтою фігурною плиткою, у яку вмонтували спеціальні кола, що показували найкращі

місця для фотографування пам'яток. Встановлені нові вуличні меблі (тумби для афіш, лавки, навіси, бордюри-клумби, різноманітні види світильників), виконані в одному стилі. Процес туристичної трансформації Подолу органічно включив і розміщення тут одних з найбільших і найновіших готелів Києва – Fairmont Grand Hotel Kyiv 5* (258 номерів), Radisson Blu Hotel Kyiv Podil 4* (164 номери), ArtApart Vozdvigenka (4*) та інших.

Таблиця 2

Етапи туристичної трансформації Києво-Подолу

Роки	Поштова площа	Контрактова площа
2000–2017 рр.	1. Повністю змінена транспортна інфраструктура: 1.1. Побудовано тунель для автотранспорту під площею; 1.2. Споруджено естакаду на вул. Набережно-Рибальській; 1.3. Демонтовано трамвайну лінію; 1.4. Осучаснено й удосконалено фунікулер. 2. Відновлено церкву Різдва Христового й будинок Поштової станції, збудовано унікальний храм Св. Миколи Чудотворця (Церкву на воді). 3. Споруджено оригінальний пам'ятник легендарним засновникам Києва (у вигляді діточок у сухому фонтані), відремонтовано «Колону магдебурзького права» та сходи до неї. 4. Створено розгалужену мережу закладів громадського харчування (McDonalds, інші).	1. Ремонт і поновлення діяльності подільських церков і монастирів. 2. Відкриття музеїв, як-от: Музей однієї вулиці, Аптека-музей, Музей гетьманства, Будинок-музей київського війта, Чорнобильський музей тощо. 3. Спроба відновлення Гостинного двору (невдала). 4. Уведення в дію Колеса огляду на Подолі (2017 р.).
2017–2019 рр.	1. Відкрито Пішохідно-велосипедний міст, що з'єднав Хрещатик із Володимирською гіркою з виходом до Алеї художників, Пейзажної алеї і Андріївського узвозу. 2. Створено «Американський університет у Києві» (у приміщенні Річкового вокзалу). 3. Визначено як місце проведення національних, міських, локальних свят, фестивалів, ярмарків, виступів музичних колективів.	1. Міською владою Києва запропоновано концепцію «Інтегрованого розвитку Подолу» (за участі німецької неурядової організації “Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit” (GIZ). 2. Проведено конкурс на кращий проєкт з реконструкції Контрактової площі (переможець – проєкт «Київська вітальня» архітектурного бюро “Buro-O”). 3. Рух автомобільного транспорту заборонено на Контрактовій площі та частині вул. Сагайдачного – створено пішохідно-туристичну зону. 4. Упроваджено односторонній рух автотранспорту на вулицях Подолу. 5. Створено розгалужену мережу кав'ярень, фастфудів і ресторанів (замість «точок» із продажу алкогольних напоїв). 6. Відкрито нові сучасні великі готелі: Fairmont Grand Hotel Kyiv 5* (258 номерів), Radisson Blu Hotel Kyiv Podil 4* (164 номери), ArtApart Vozdvigenka (4*) та інші. 7. Установлено стенди з актуальною інформацією. 8. Визначено як місце проведення національних, міських, локальних свят, фестивалів, ярмарків, виступів музичних колективів.

Джерело: укладено за [6–8].

Практично вся південна частина Подолу – це заповідник «Давній Київ», де сконцентровано велику кількість історичних і архітектурних пам'яток, зокрема сакральних – церков у стилі українського бароко. Тому саме тут і розмістилася пішохідна, туристична, культурна зона. Велику увагу приділено вдосконаленню транспортно-логістичної схеми: від Поштової площі до вулиці Андріївської проїжджу частину було звужено до двох смуг для функціонування в односторонньому режимі; односторонній рух автобусів також запроваджено на всіх вулицях Подолу (від Поштової площі до вулиці Ярославської), водночас їхня пропускна здатність збільшилася. Розрахунки засвідчують, що пропускна здатність вулиць Подолу за такої схеми руху вдвічі перевищила ту, що була раніше, середня швидкість руху автобусів зросла із 6,5 до 20 км/год. Пішоходи отримали пріоритет у русі через проїжджу частину завдяки тому, що був піднятий рівень пішохідних переходів до висоти тротуарів (подібно до «лежачих поліцейських»). Проблему дефіциту паркувальних місць вирішили дозволом паркування автобусів «ялинкою» (таким способом було створено 830 паркомісць). Планується створення багаторівневих паркінгів на місці автостанції «Поділ» і в районі елеватора № 1 «Київмлин», а на час свят – обладнати плавучий паркінг-дебаркадер у районі вулиці Набережно-Хрещатицької.

На Контрактовій площі встановлено стенди з актуальною інформацією, нині – про героїв Збройних сил України в російсько-українській війні. Доцільним, на нашу думку, було б у зоні трамвайного руху на вулиці Сковороди залишити старовинні трамваї, ліхтарі й лавки («Київський музей електротранспорту»). У перспективі ще один музей, підземний археологічний, під назвою «Серце Київської Русі» планується розмістити у штучно зведеному пагорбі біля пам'ятника Сагайдачному, де відвідувачі могли б побачити артефакти стародавнього Києва, а згодом, за розширення підземного простору, можна було б створити підземні галереї.

Старовинний Поділ (попри Covid-19, російську агресію) відновлено й відкрито для мешканців і туристів Києва як пішохідний, культурно-історичний і архітектурний простір, основу якого становить вісь Контрактова площа – Поштова площа, де нині, поряд із Хрещатиком, з розмахом відбуваються всі національні, міські та локальні свята, фестивалі, ярмарки, які притягують десятки тисяч киян і гостей міста, проходять численні екскурсії.

У районі розташована популярна київська атракція, яка із 2017 р. прикрашає Контрактову площу, – це Колесо огляду на Подолі. Воно є найвищим у Києві – 43 м, обладнане повністю закритими скляними кабінами, які забезпечують комфортну поїздку в будь-яку погоду за будь-якого сезону (працює цілорічно). Час повного обороту колеса – 7 хв, кількість кабінок – 30, місткість – 180 осіб одночасно [14]. Перше оглядове колесо, або колесо Ферріса (за ім'ям його винахідника, американського інженера Джорджа Ферріса) з'явилося у 1897 р. у Відні й збереглося дотепер. У 1920 р. з'явилося оглядове колесо з ковзаючими кабінами, його копія встановлена в Діснейленді. До цього типу належить і Колесо огляду на Подолі. У 1999 р. з'явилося перше оглядове колесо нового типу – спостережне, до цього типу належить відоме «Лондонське око». Основною відмінністю спостережного від оглядового є кріплення кабінок: кабіни звичайного оглядового колеса підвішені до обода й утримуються в потрібному положенні силою тяжіння, а у спостережному колесі вони змонтовані в ньому, для їх утримання застосована складна механічна система стабілізації.

Вулички низовинного Подолу, які виходять до Дніпра, на відміну від Хрещатика (про що згадувалося вище), дозволяють із запасом приймати численні потоки туристів. Для них тут є все необхідне: середньовічна сакральна архітектура у стилі українського бароко, мережа різноманітних кав'ярень і ресторанів, декілька музеїв (зокрема, Музей однієї вулиці, Аптека-музей, Музей гетьманства, Будинок-музей київського війта, Чорнобильський музей та інші), зручне транспортне сполучення із центром Києва (дві станції метро – «Контрактова» й «Поштова», фунікулер, Пішохідно-велосипедний міст), сучасні готелі.

Як і Оглядове колесо, Пішохідно-велосипедний міст через Володимирський узвіз належить до туристичних атракцій Подолу останніх років, він відкритий 26 травня 2019 р. до Дня Києва.

Ідея спорудження цього мосту з парку «Володимирська гірка» (від пам'ятника Володимиру Великому) до Хрещатого парку (Арки Свободи українського народу) існувала ще з радянських часів. Але проєкт відповідного пішохідно-велосипедного мосту був презентований лише наприкінці 2017 р., у грудні 2018 р. почалися будівельні роботи, які завершилися у 2019 р. Цей міст (також відомий як Скляний міст) є металевим трипролітним балковим мостом завдовжки 216 м, його конструкцію виготовив Миколаївський суднобудівний завод «Океан». У будівництві мосту використано 90% вітчизняних матеріалів, а будівництво самого мосту обійшлося у 275 млн грн, благоустрій території і прокладання мереж – приблизно 90 млн грн, укріплення схилів – 55 млн грн. У будівництві мосту використано 700 т сталі «Метінвесту». Міст має трипролітну будову, несуча балка – металева цільнозварна (завдовжки 216 м від одного деформаційного шва до іншого), спирається на дві проміжні залізобетонні опори та два кінцеві упори. Перильні огороження виконані з металу та скла, залізобетонні опори облицьовані дзеркальними панелями. У місцях повороту мосту передбачено оглядові майданчики зі скляними вставками в підлозі. До опори, що розташована біля брами сходів до пам'ятника магдебурзькому праву, має бути прилаштований пасажирський ліфт для підйому на міст. Міст постраждав 10 жовтня 2022 р. під час російського ракетного удару по Києву, але внаслідок атаки конструкція мосту не лише вистояла, але й залишилася майже неушкодженою [15].

Туристична розбудова Києво-Подолу, зокрема його центральної частини – Контрактової площі, триває і нині. Так, за допомоги міжнародної фірми “Carlsberg Ukraine” (складник Carlsberg Group) у 2025 р. на Контрактовій площі відкрито Простір для фізичних активностей, який уже встиг увійти до Книги рекордів України. Його спроектував данський урбаніст Мікаель Кольвіль-Андерсен. Він застосував принцип тактичного урбанізму, який передбачає використання екологічних матеріалів, швидкі та гнучкі рішення, що наповнюють міські простори новим змістом. До реалізації цього проєкту долучилися також інші данські компанії, що працюють в Україні, та Посольство Королівства Данія в Україні. Фірма “Carlsberg Ukraine” рада бути частиною ініціатив, що надихають людей рухатися, дбати про себе та своє місто. Це логічне продовження стратегії сталого розвитку та підтримки добробуту країн та громад, де представлена компанія. Фірма “Carlsberg Ukraine” увійшла до рейтингу найбільших бізнес-інвесторів в освіту України, за версією Delo.ua та Київської школи економіки (KSE) [16]. Із 2022 р. PJSC Carlsberg Ukraine, за підтримки Carlsberg Group, інвестувала майже 32 млн грн у розвиток української освіти – від підтримки університетів в Україні до реалізації масштабних освітніх проєктів.

Висновки. Поділ має значний туристичний потенціал для подальшого розвитку й удосконалення, зокрема у плані: некоронованої столиці гетьманської України з відображенням ролі гетьманів України, зокрема С. Кішки, П. Конашевича-Сагайдачного, Б. Хмельницького, І. Мазепи й інших, у розвитку та розбудові Києво-Подолу в XVII–XVIII ст.; перлини сакральної та цивільної архітектури доби Українського бароко з характеристикою Покровської церкви, Миколи Доброго (дзвіниця), Миколи Притиска, Флорівського монастиря, Миколи Набережного, Свято-Іллінської; освітньо-наукового центру України XVII–XVIII ст. із висвітленням значення Києво-Могилянської академії – першого вищого навчального закладу Східної Європи; внеску братів Григоровичів-Барських – Івана (архітектор церков Подолу у стилі українського бароко) та Василя (мандрівник, учений-сходознавець, письменник) в архітектурний і освітньо-науковий розвиток Києво-Подолу XVIII ст.; особливостей харчування населення Подолу (кухні) доби Українського бароко XVII–XVIII ст., зокрема його основи – «гетьманського» борщу, а також шляхетської кухні тощо.

Новизна дослідження. На прикладі Подолу в Києві проведено аналіз транспортного-логістичної децентралізації туристичних потоків великого міста. З'ясовані чинники, особливості, перспективи розвитку та шляхи вдосконалення транспортно-логістичної інфраструктури столиці.

Список використаних джерел:

1. Гирич І. Б. Київ: люди і будинки. Київ : Либідь, 2018. 432 с.
2. Ільїн Л. В. Регіональний розвиток туризму: програмно-цільовий аспект. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матеріали Х Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Луцьк, 15–16 травня 2025 р. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 144–147.
3. Ільїн Л. В. Теоретичні й прикладні засади оцінювання привабливості туристичних об'єктів регіону. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Луцьк, 15 травня 2025 р. / відпов. ред. Л. В. Ільїн. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 40–42.
4. Смирнов І. Г., Любіцева О. О. Логістика в туризмі. *Міжнародний туристичний бізнес і логістика в туризмі* : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2024. 420 с.
5. Смирнов І. Г., Любіцева О. О. Логістика в гостинності. *Міжнародний туристичний бізнес і логістика в туризмі* : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2024. 184 с.
6. Поворозник М. Ю. Число іноземних туристів у Києві за рік зросло на 20%. *Сьогодні*. 2019. 31 січня.
7. На київському Подолі створять рекреаційну зону. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3233947-na-kiivskomu-podoli-stvorat-rekreacijnu-zonu.html> (дата звернення: 18.07.2025).
8. Нове життя Подолу. URL: <https://nashkiev.ua/life/nove-zhittya-podolu> (дата звернення: 11.08.2025).
9. Без Подолу Київ неможливий (індивідуальний тип). URL: <https://visitukraine.today/uk/tours/search/bez-podolu-kiiv-nemozlivii-personalna-ekskursiya/step-1?interest=city-tour> (дата звернення: 14.07.2025).
10. Дарчик М. А., Смирнов І. Г. Ім'я архітектора як складова туристичного бренду пам'ятки (на прикладі українського архітектора Івана Григоровича-Барського). *Стан і перспективи сучасного туризму* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Суми : ФОП Цьома С. П., 2023. С. 23–26.
11. Смирнов І. Г., Дарчик М. А., Теплюк О. «Пішоходець» Василь Григорович-Барський – київський прочанин, сходознавець, палестинолог доби Українського бароко. *Меморіалізація: від наукових засад до світових практик* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2024. С. 94–98.
12. Смирнов І. Г. Василь Григорович-Барський, мандрівник, прочанин, фундатор українського сходознавства та палестинології. *Формування сучасних концепцій управління туризмом та готельно-ресторанним бізнесом в умовах парадигми сталого розвитку* : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. С. 69–76.
13. Нетудихаткін І. А. Старожитня кухня Київських митрополитів XVII–XVIII ст.: меню, рецепти та протокол трапези. Київ : Горобець, 2018. URL: <https://yizhakultura.com/authors/> (дата звернення: 18.07.2025).
14. Колесо огляду на Подолі. URL: <https://www.instagram.com/kyivcitygram/p/DCd8Pewod51/> (дата звернення: 18.07.2025).
15. Пішохідно-велосипедний міст через Володимирський узвіз. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 18.07.2025).
16. Carlsberg Ukraine. URL: <https://carlsbergukraine.com/> (дата звернення: 14.07.2025).

References:

1. Gyrych, I. B. (2018). Kyiv: people and houses. Kyiv: Lybid, 432 [in Ukrainian].
2. Ilyin, L. V. (2025). Regional development of tourism: program-targeted aspect. Socio-geographical factors of regional development: materials of the 10th International Scientific and Practical Internet Conference, Lutsk, May 15–16, 2025. Lutsk: FOP Mazhula Yu. M., 144–147 [in Ukrainian].
3. Ilyin, L.V. (2025). Theoretical and applied principles of assessing the attractiveness of tourist facilities in the region. The tourism industry and the hospitality sector in Ukraine and the world: current state, problems and development prospects: materials of the VI Ukrainian Scientific and Practical Conference (Lutsk, May 15, 2025) / editor-in-chief L.V. Ilyin. Lutsk: FOP Mazhula Yu. M., 40–42 [in Ukrainian].
4. Smirnov, I. G., & Lyubitseva, O. O. (2024). Logistics in tourism. International tourism business and logistics in tourism: a textbook. Kyiv: Lira-K, 420 [in Ukrainian].
5. Smirnov, I. G., & Lyubitseva, O. O. (2024). Logistics in hospitality. International tourist business and logistics in tourism: a textbook. Kyiv: Lira-K, 184 [in Ukrainian].
6. Povoroznyk, M. (2019). The number of foreign tourists in Kyiv has increased by 20% over the year. *Today*. (2019 January 31) [in Ukrainian].

7. A recreational zone will be created in Kyiv's Podol (2025). Retrieved 07.03.2025 from <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3233947-na-kiivskomu-podoli-stvorat-rekreacijnu-zonu.html> [in Ukrainian].
8. A new life in Podol (2025). Retrieved 08.11.2025 from <https://nashkiev.ua/life/nove-zhittya-podolu> [in Ukrainian].
9. Kyiv is impossible without Podol (individual tour). (2025). Retrieved 14.07.2025 from <https://visitukraine.today/uk/tours/search/bez-podolu-kiiv-nemozlivii-personalna-ekskursiya/step-1?interest=city-tour> [in Ukrainian].
10. Darchyk, M., & Smirnov, I. (2023). The name of the architect as a component of the tourist brand of a monument (on the example of the Ukrainian architect Ivan Hryhorovych-Barsky. State and prospects of modern tourism: Materials of the IX International Scientific and Practical Conference of Young Scientists. Sumy: FOP Tsoma S. P., 23–26 [in Ukrainian].
11. Smirnov, I., Darchyk, M., & Teplyuk, O. (2024). "Pedestrian" Vasyl Hryhorovych-Barsky – Kyiv pilgrim, orientalist, Palestinian scholar of the Ukrainian Baroque era. Memorialization: from scientific principles to world practices: materials of the International Scientific and Practical Conference. Kyiv, 94–98 [in Ukrainian].
12. Smirnov, I. G. (2024). Vasyl Hryhorovych-Barsky, traveler, pilgrim, founder of Ukrainian oriental studies and Palestinian studies. Formation of modern concepts of tourism management and hotel and restaurant business in the conditions of the sustainable development paradigm: collection of materials of the IV International Scientific and Practical Conference. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University, 69–76 [in Ukrainian].
13. Netudikhatkin, I. (2018). Ancient cuisine of Kyiv metropolitans of the 17th–18th centuries: menus, recipes and meal protocol. Kyiv: Gorobets. Retrieved 18.07.2025 from <https://yizhakultura.com/authors/> [in Ukrainian].
14. Ferris wheel in Podil. (2025). Retrieved 18.07.2025 from <https://www.instagram.com/kyivcitygram/p/DCd8Pewod51/> [in Ukrainian].
15. Pedestrian and bicycle bridge over Volodymyrskyi Uzviz. (2025). Retrieved 18.07.2025 from <https://uk.wikipedia.org/wiki> [in Ukrainian].
16. Carlsberg Ukraine. (2025). Retrieved 14.07.2025 from <https://carlsbergukraine.com/> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 20.05.2025

Дата прийняття статті: 18.09.2025

Опубліковано: 30.12.2025